

آزادسازی و خصوصی سازی بیمه در آسیا

طی چند دهه اخیر، تحولات زیادی را در قلمرو آزادسازی و خصوصی سازی صنعت بیمه در اکثریت قریب به اتفاق کشورهای در حال توسعه آسیایی و بعضی از کشورهای توسعه یافته شاهد بوده ایم. این امر، توجه بیمه گران و نهادهای نظارتی بازارهای بیمه را به لزوم تأکید بیشتر بر افزایش کارایی، کیفیت خدمات، تنوع بخشی به خدمات بیمه ای، بهبود در ساختار عملیاتی، شایسته سالاری در گزینش کارکنان و غیره معطوف ساخته است. بدین ترتیب، طی سالهای اخیر، در بیشتر بازارهای بیمه ای و صنعت بیمه کشورهای در حال توسعه آسیایی، تحولاتی چون ریسک پذیری بیشتر مالی، تمایل به افزایش رقابت، حرکت در جهت برداشتن موانع قانونی و اصلاح مقررات، بیش از پیش دیده می شود. یا افزایش اهمیت مسایل مذکوره، طی چند دهه اخیر، ما شاهد استقرار استراتژی های مختلف آزادسازی و خصوصی سازی صنعت بیمه در اکثر کشورهای در حال توسعه آسیایی هستیم. با پذیرش حرکت این صنعت در مسیر رقابت بیشتر و فشرده تر، زمینه های تجدید ساختار در بازار بیمه و مقررات آن هموارتر شده و با اعمال سیاست های آزادسازی و کاهش مقررات دست و پاگیر و انحصارگانه، زمینه های توسعه این صنعت و افزایش توان ابقای نهادهای در سطح مالی و بین المللی توسط بیمه گران مهیا می شود.

به طور کلی، تولید ملی یکی از عوامل مهمی است که با افزایش بیشتر آن (رشد اقتصادی) و به ویژه ارتقای کیفی آن (توسعه اقتصادی) لزوم حرکت به سمت رقابت بیشتر و خصوصی سازی و آزادسازی در صنعت بیمه را آشکار می کند. براساس توصیه های مؤسسات پولی و مالی بین المللی (مانند صندوق بین المللی پول) کشورهای که خواهان رشد بیشتر اقتصادی هستند، باید ساختارهای آموزشی از سطوح ابتدایی تا عالی، ساختارهای بخش دولتی، فرصت های پس انداز و سرمایه گذاری، ساختارهای حقوقی، مالکیت خصوصی و سیاست های پولی و مالی خود را مورد بازنگری و اصلاح جدی قرار دهند. بدین طریق، یا چنین نسخه ای:

۱) بستن افزایش میزان نیروی انسانی دانش امونخته، بهره وری نیروی کار و در نتیجه بهره وری کل اقتصاد از طریق افزایش بهره وری کل عوامل (Total

Factor Productivity - TFP) افزایش پیدا می کند و نهایتاً سبب افزایش درآمد ملی می شود.
۳) با اعمال سیاست های خصوصی سازی و آزادسازی کلان اقتصادی، ساختار تشکیلاتی دولت اصلاح و بهسازی و هزینه های دولتی تعدیل می شود که این امر همانند افزایش درآمدهای دولت خواهد بود.

۴) اصلاحات مذکور از جهات گوناگون زمینه های افزایش انگیزه پس اندازهای شخصی و تأمین وجوه برای سرمایه گذاری های اساسی را فراهم می کند. در واقع، با اعمال استراتژی های خصوصی سازی و کوچک کردن دولت و حمایت از مالکیت خصوصی، انگیزه های پس انداز و سرمایه گذاری در وجوه مختلف افزایش می یابد و این امر خود سبب رونق بیشتر در تولید و افزایش درآمدها و نهایتاً درآمد ملی می شود و سرانجام،

۴) مسلم است که مسایل مطرح شده فوق همگی به نحوه اعمال قدرت و توانایی بیگیری دولت ها در استمرار سیاست های آزادسازی و خصوصی سازی بستگی دارد. اگر این سیاست ها در جای خود و در زمان لازم به نحو مؤثری اعمال شوند، توفیق دولت ها در این چارچوب بیشتر خواهد شد و در نهایت، بخش اعظم اهداف محقق و رفاه و رشد اقتصادی مطلوبی میسر می شود و در غیر این صورت، تحقق این اهداف بعید به نظر می رسد. در اینجا نکته اصلی آن است که رشد اقتصادی در تمامی زیربخش های اقتصادی یک کشور بدون اعمال نظام جامع و فراگیر مبتنی بر اصول علم اقتصاد، تحقق نخواهد یافت.

یکی از ارکان مهم اقتصاد که حجم عمده ای از منابع پولی و مالی و سرمایه ای را در دست دارد، صنعت بیمه است. بیمه از یک طرف در جمع آوری وجوه سرمایه گذاری و از طرف دیگر، در ایجاد ثبات لازم در وضعیت مالی افراد، خانواده ها و سازمان ها از طریق جبران خسارت های وارده بر آنها اهمیتی خاص دارد. در غیاب بیمه، افراد و خانواده ها ناگزیر می شوند تا در زمان بروز حوادث و ایجاد خسارت از بستگان و دوستان و یا حتی از دولت مدد جویند. حال، اگر زیان دیدگان اصلی، دستگاه های دولتی و بینگانه های بزرگ اقتصادی باشند جبران خسارت های وارده و

خسارت هایی که پیامد این خسارت بر جامعه تحمیل می شود، بسیار دشوار است. لذا در فضاهای نااطمینانی در جهت بروز حادثه، صنعت بیمه قادر خواهد بود که نقش مهمی را ایفا کند.

بنابراین، برای تحقق رشد اقتصادی و موفقیت در استقرار استراتژی های رشد اقتصادی (که مورد توصیه مراکز مهم و مؤسسات پولی و مالی بین المللی است) باید توجهی خاص به صنعت بیمه مبذول شود. در این زمینه، مقررات مناسب می تواند به مشتریان صنعت بیمه اطمینان لازم را که شرط اساسی بناوم فعالیت بیمه ای است، ارایه کند. به طور کلی، ملاحظاتی چند مانند آزادسازی، کاهش مقررات دست و پاگیر، شفاف سازی اطلاعات و حمایت از بیمه گزار، بهترین راه حل های ممکن برای رقابتی کردن بازار بیمه ای، افزایش کارایی و کیفیت خدمات، گسترش بازار و دیگر آثار مثبت در جهت افزایش رفاه خانوار و جامعه اند. بدین ترتیب، بیمه گزاران و به طور کلی، جامعه، از قدرت انتخاب بیشتر و استفاده از خدمات با کیفیت بهتر که در یک بازار رقابتی قابل حصول است، بهره مند می شوند. این امر علاوه بر ارتقای سطح رفاه جامعه، سبب افزایش اشتغال، گسترش حجم مبادلات، متنوع تر شدن تولید، رونق اقتصادی و در نهایت افزایش رشد اقتصادی می شود.

در ضمن، تصمیم گیران و تصمیم سازان ذی نفع باید احیاء کنند و در مراحل مختلف خصوصی سازی و آزادسازی صنعت بیمه در کشورهای مختلف، کاربردها و اثرهای مثبت و منفی را در این راستا در نظر بگیرند. به هر حال، نقطه مشترک این تجارب این حقیقت است که به همراه اصلاح ساختارهای مقرراتی که می توانند توسعه صنعت بیمه را تسریع کنند، مناسب بودن ملاحظات و راه حل های پیشنهادی برای هر کشور که ماحصل بررسی دقیق جزئیات شرایط خاص آن اجتماع و بازار بیمه ای است، ضرورت دارد. به نظر می رسد که از طریق این بررسی ها و تطبیق نتایج آنها با تجربیات مثبت و منفی سیستم های صحیح اعمال شده در اجرای خصوصی سازی و مقررات ذی نفع در کشورهای دیگر، می توان فرمول و الگوی خاصی را برای کشور مورد مطالعه پیشنهاد کرد.

نتایجان ذکر است که مرکز تحقیقات بیمه ای در اسفند ماه ۱۳۸۰ طی یک گزارش، با سروری گذرا بر

وضعیت اقتصادی کشورهای مورد بررسی، به ارزیابی تحریکات مربوط به استراتژی‌های مختلف آزادسازی و خصوصی‌سازی و اصلاح ساختار مقرراتی صنعت بیمه و پیامدهای مثبت و منفی آن در این کشورها پرداخته تا زمینه‌ای برای تحقیقات بعدی جهت ایجاد حرکتی آگاهانه به منظور توفیق در اعمال سیاست‌های آزادسازی و خصوصی‌سازی صنعت بیمه کشورمان فراهم آید و در پایان این گزارش هم چنین نتیجه‌گیری شده است:

- ۱- بیشتر کشورهای مورد مطالعه، در آغاز حرکت به سمت آزادسازی و خصوصی‌سازی صنعت بیمه، قوانین بیمه و اختیارات نهادهای نظارتی خود را اصلاح کرده‌اند. به نظر می‌رسد که قوانین و مقررات و حوزه اختیارات نهادهای نظارتی در شرایط جدید پاسخگو نبوده‌اند و تجدید ساختار آنها مقدمه حرکت به سمت آزادسازی و خصوصی‌سازی بوده است.
- ۲- بیشتر کشورهای آسیایی مرحله به مرحله و با تأمل لازم، به سمت آزادسازی بازار بیمه و مقررات‌زدایی حرکت کرده‌اند و از برنامه‌ریزی و زمان‌بندی شده‌ای نیز برای مسیر حرکت خود بهره برده‌اند.
- ۳- آزادسازی و خصوصی‌سازی صنعت بیمه در اکثر کشورهای مورد بررسی همراه با سیاست‌های آزادسازی و خصوصی‌سازی در سطح کلان اقتصادی انجام یافته است.
- ۴- در بیشتر کشورهای آسیایی، زمینه و بسترهای لازم برای ورود شرکت‌های بیمه خارجی به روش‌های مختلفی مانند اجازه سرمایه‌گذاری یا سهم اکثریت برای شرکت‌های خارجی، ایجاد شرکت‌های (در اکثر موارد) سرمایه‌گذاری مشترک یا سهم اکثریت برای شرکت‌های خارجی، ایجاد شرکت‌های تابعه و شعب و نمایندگی‌های خارجی صورت گرفته است. در برخی از کشورها نیز در زمینه بیمه‌های زندگی برای مشارکت خارجی حساسیت کافی وجود داشته و

- سرمایه‌گذاری مشترک نیز تا حد معینی امکان‌پذیر بوده است. به علاوه، در برخی موارد، برای تسهیل سرمایه‌گذاری خارجی، برای شهروندان داخلی مقیم خارج از کشور اولویت‌هایی در نظر گرفته شده است.
- ۵- به نظر می‌رسد که مقررات سنتی نظارت بیمه‌های مانند پیروی از حداقل نرخ و غیره یا کنترل‌های انحصارپذیر جایگزین شده و انواع مقررات محدودکننده رقابت در سطح منطقه‌ای و ملی در حال برطرف شدن است.
 - ۶- در بازارهای بیمه کشورهای مورد بررسی، کنترل‌هایی به شرح زیر در حال شکل‌گیری و جایگزینی کنترل‌های قبلی است:
 - کنترل و نظارت مالی دقیق‌تر مانند کفایت سرمایه، کفایت روش‌های ذخیره‌گیری فنی، کنترل ریسک اعتباری عرضه‌کنندگان بیمه اتکایی.
 - ایجاد شفافیت بیشتر در نظام‌های ارزشیابی آکچوئری و حسابداری همواره با گزارشگری عالی.
 - در بسیاری از کشورهای مورد مطالعه، دولت‌ها نقش بیشتر برای حسابرسی داخلی درون شرکت‌های بیمه را تشویق می‌کنند، زیرا برای تکمیل سیستم نظارت خارجی، نیاز به اطلاعات بیشتری دارند.
 - در زمینه شایستگی‌های فنی و اعتماد به مسدودیت نیز کنترل‌های مستحکم‌تری در حال شکل‌گیری است.
 - مقررات مربوط به فعالیت کارگزاران و نمایندگان بیمه‌ای در اکثر کشورهای مورد بررسی در حال ضابطه‌مند شدن است.
 - ۷- با نظام‌های مقررات‌زدایی شده در این کشورها و گسترش فضای رقابتی در بازار بیمه، همراه با تقاضای روبه‌رشد مسافران، حمایت از بیمه‌گذاران و ایجاد شبکه‌های ایمن‌تر برای آنها از دل مشغول‌های اصلی نهادهای نظارتی بوده است.

- ۸- بهره‌گیری از مؤسسه‌های تحقیقاتی برای اندازه‌گیری توانگری شرکت‌های بیمه و بیمه اتکایی در حال افزایش است. بدیهی است که این امر می‌تواند بر ابفای بهتر نقش ناظران بیمه‌ای مؤثر باشد.
 - ۹- در مراحل ابتدایی آزادسازی و خصوصی‌سازی، هر چند که بیمه‌گران در برخی موارد با یک وضعیت بی‌ثبات در عملیات بیمه‌ای روبه‌رو بودند، ولی با گذشت زمان (بسته به نوع توانایی، نوع فعالیت و درجه باز بودن بازار بیمه‌ای و علاقه به مشارکت خارجی) به سمت ثبات پایداری حرکت کردند.
 - ۱۰- مقررات‌زدایی، آزادسازی و خصوصی‌سازی و همچنین نوآوری‌هایی در فرآیند محصولات بیمه‌ای و ایجاد کانال‌های مناسب سوچیت ارزیابی خدمات بهتر و با سرعت بیشتر فراهم کرده است.
 - ۱۱- براساس مقررات متکی بر اصول توانگری، بیمه‌گران پس از مقررات‌زدایی به موضوع سرمایه‌گذاری به عنوان یکی از منابع مهم درآمدی توجه بیشتری می‌پذیرد.
 - ۱- در کشورهای مورد مطالعه، حداقل یک شرکت اتکایی دولتی وجود داشته است که بیمه‌گران به صورت اجباری یا اختیاری، بخش عمده‌ای از بیمه‌نامه‌های خود را نزد آن اتکایی می‌کردند و این شرکت اثر مثبت بسیاری بر اجتناب از بحران‌ها و جلوگیری از خروج ارز و به صورت کلی، ایجاد ثبات، در بازار بیمه داشته است.
 - ۱۲- در کشورهای مورد مطالعه، هنگامی که ساختار نهاد نظارتی به نحو مطلوب تعویب نشده، فرآیند آزادسازی و خصوصی‌سازی در عمل با مشکلات بیشتری روبه‌رو بوده است. ■
- مأخذ: مرکز تحقیقات بیمه‌ای

اگر زیان‌دیدگان اصلی، دستگاه‌های دولتی و دستگاه‌های بزرگ اقتصادی باشند، جبران خسارت‌های وارده به آنها و همچنین جبران خسارت‌هایی که به دنبال آن بر جامعه تحمیل می‌شود، بسیار دشوار است.